

Henk van Gilpen (Technical Director bij Joop van den Ende Theaterproducties)

‘Techniek is een noodzakelijk kwaad.....of niet?’

Veertig jaar zit hij inmiddels in het vak en dat maakt van Henk van Gilpen een theatericoon – al zal hij dat zelf niet snel zeggen.

Na een klassiek ‘papepelverhaal’ veertig jaar geleden, werkte hij zich een weg tot waar hij nu staat, als Technical Director bij Joop van den Ende Theaterproducties: “Mijn vader zei altijd dat techniek bij het maken van toneelproducties een noodzakelijk kwaad is. Waar het namelijk écht om gaat is het talent op het toneel! Ik denk nog steeds dat hij daar gelijk in heeft, alhoewel het publiek bij de hedendaagse grote musicals ook technisch spektakel wil zien.” Een blik op de carrière van Van Gilpen.

“In al die veertig jaar heb ik nooit het gevoel gehad dat ik naar mijn werk ging”, vertelt Henk van Gilpen terwijl hij aanschuift. Het is tekenend voor hoe leuk de geboren Rotterdammer zijn vak vindt, al zag het daar in het prille begin niet altijd naar uit. Van Gilpens vader, moeder en broer waren namelijk werkzaam bij het Rotterdams Toneel en dus was het eigenlijk alleen maar vanzelfsprekend dat de jonge Henk daar ook belandde. “Mijn broer en vader waren veel gepassioneerder ten aanzien van het theater, al ben ik het inmiddels ook wel geworden hoor. Maar in eerste instantie wilde ik niet eens zo zeer in het theater terechtkomen. Door omstandigheden ben ik er uiteindelijk toch ingerold.”

“In al die veertig jaar heb ik nooit het gevoel gehad dat ik naar mijn werk ging”

Onderaan beginnen

In het begin leerde Van Gilpen het vak met name van zijn vader, die in Rotterdam als eerste inspicieënt werkte en tot de drie grote inspicieënten van Nederland behoorde. Opleidingen waren er in die tijd nog niet, onderaan de trap beginnen en praktijkervaring opdoen was daarom het devies. Henk van Gilpen zelf heeft indertijd werkelijk alle disciplines doorlopen: “Ik ben begonnen als rekwisiteur en mocht van mijn vader in het begin echt alleen maar de boodschappen doen en laden en lossen. Daarna mocht ik stap voor stap meer dingen gaan doen. Eigenlijk is het natuurlijk de ideale weg, aangezien je met alle disciplines in aanraking komt, maar dan besef je dat natuurlijk niet.” Van

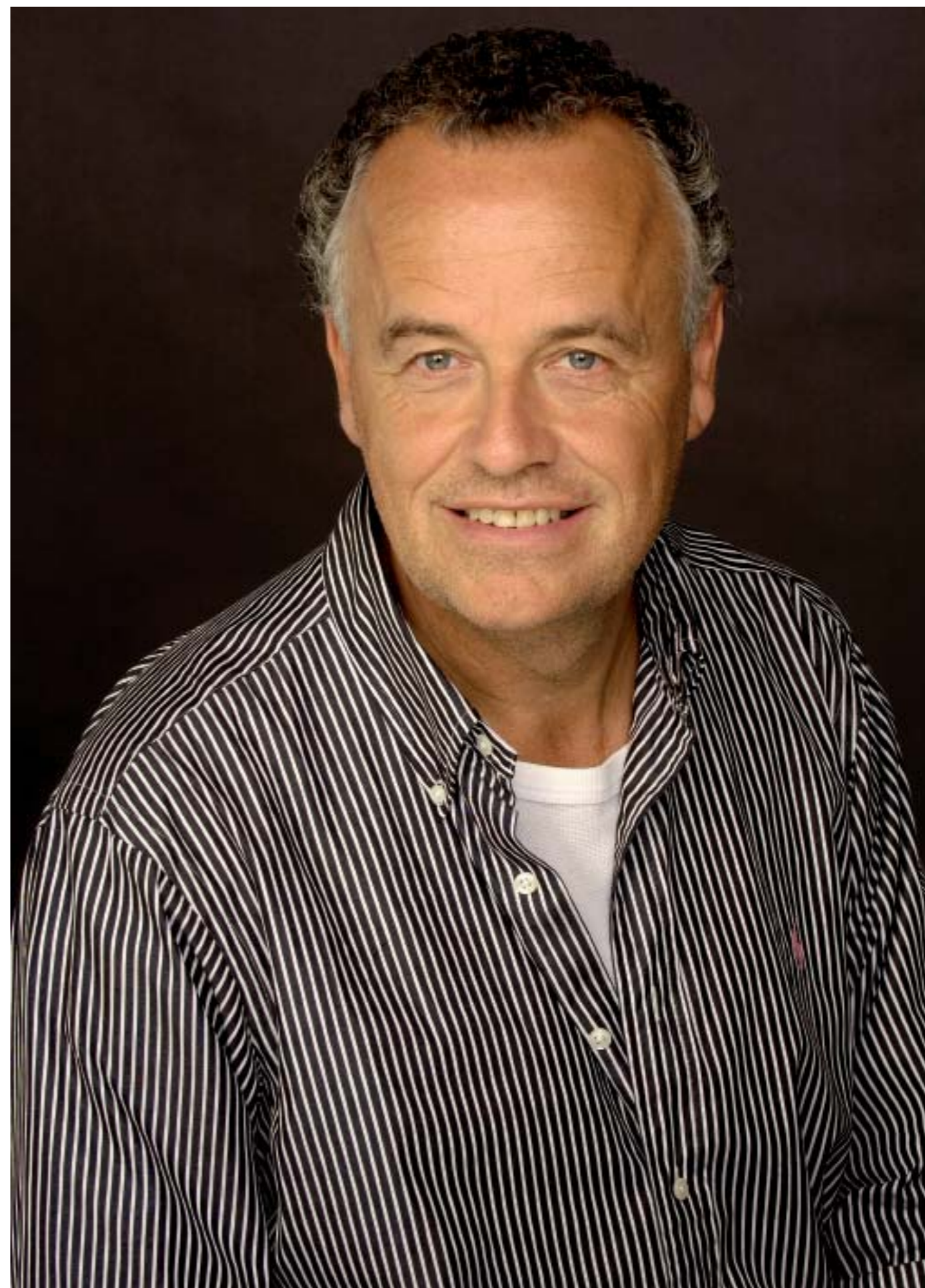
Gilpen leerde ook veel doordat hij en zijn broer simpelweg altijd een stapje extra moesten doen: “Mijn vader had de irritante trek dat hij zijn kinderen nooit wilde voortrekken, alleen overdreef hij dat nog wel eens. Ik ben begonnen voor 125 gulden in de maand en het jaar erop vond mijn vader het dan niet nodig dat we een verhoging kregen. Zo ben ik opgegroeid. Mijn vader was ook een absolute perfectionist in hart en nieren. Zelf had ik dat in die tijd nog niet zo, maar ook dat is aardig bijgetrokken.”

Te langzaam

Na drie jaar had Van Gilpen er genoeg van om met het hele gezin op dezelfde plek te werken en verkaste hij naar de Haagse Comedie, waar hij uiteindelijk 23 jaar bleef werken. Zijn carrière uitstippen, daar deed hij nooit aan. “Helemaal niet zelfs”, benadrukt hij. “Ik vond het werk leuk en groeide daarin een bepaalde kant op. Ik heb ook een paar jaar geluid en belichting gedaan en groeide uiteindelijk uit tot eerste inspicieënt. Het was toen nog niet zo dat je echt leiding stond te geven. Je vormde een groep collega’s, waarmee je door het hele land reisde. We waren echt een team en niemand stond daar echt boven. We deden het echt samen en dat mis je tegenwoordig heel vaak.” De tijden zijn sowieso veranderd. Van Gilpen: “De mensen van nu lachen me uit als ik ze vertel dat ze beter eerst een jaar of twee rekwisieten kunnen gaan doen. We hebben veel mensen in dienst en er komen er vaak genoeg langs die zeggen dat ze wel hetzelfde werk als ik willen doen. Dat kan, maar dat gaat niet zo snel natuurlijk – ik heb er 26 jaar over gedaan. De hedendaagse technici gaat het te langzaam. Ze willen best bij één productie de rekwisieten doen, maar daarna willen ze al meer. Zo werkt het nu eenmaal niet.”

Nieuwe rol

In 1993 kwam Van Gilpen terecht bij Joop van den Ende, waarmee door de jaren heen een speciale band is gegroeid. Hij werd stage manager bij Phantom of the Opera en kreeg te maken met een complete cultuurshock: “Ik werd geconfronteerd met technieken waar ik nog nooit mee gewerkt had. Hydraulica, automatisering van decors, geautomatiseerd licht. Dat was echt een grote ommekeer. De tweede ommekeer was dat ik ineens vast zat in één theater bij zo’n productie. 26 jaar lang had ik dag en nacht door Nederland gereisd en nu zat ik ineens in het Circustheater in Scheveningen.” Hij besloot het te proberen, maar had vooraf eigenlijk het idee dat het niet zijn ding zou zijn. Al drie maanden later was dat omgeslagen. “Ik ging mijn toenmalige vrouw ophalen bij het Appel Theater, zag daar de vrachtwagens weer voor de deur staan en de jongens allemaal sjouwen en ik dacht ‘goh Henk, toch wel lekker dat dit allemaal niet meer hoeft’.” Vanaf dat moment voelde hij zich echt thuis in zijn nieuwe rol als stage manager bij onder andere Phantom of the Opera, Miss Saigon en Elisabeth. Na een tijdje veranderde zijn werkerrein echter alweer compleet: “Robin de Levita kwam naar me toe met de vraag of ik Technical Director wilde worden. Na lang wikken en wegen – ik ben nu eenmaal een twijfelaar – heb ik besloten het te gaan doen. Mijn angst was of ik het wel aan zou kunnen, maar mijn broer Tom wist me te overtuigen. ‘Dat flik jij met twee vingers in je neus’ zei hij. Dat heeft voor mij mede de knoop doorgemaakt. Toch heb ik toen nog wel eens wakker gelegen door het werk. Dan vroeg ik me maar af of ik iets op de ene, of juist op de andere manier moest doen. Het besef dat alles wat je bedenkt en beslist ook daadwerkelijk ging gebeuren was nieuw voor me en daar moest ik echt

wel even aan wennen. Het is namelijk een erg verantwoordelijke baan. Je bent direct verantwoordelijk voor zowel decor als licht, geluid, rekwisieten, automatisering, budget en niet te vergeten het allerbelangrijkste: je CREW. Godzijdank hoef ik dit allemaal niet meer alleen te doen. Sinds enige tijd werk ik nauw samen met drie Technical Managers Marco Hartendorf, Rene Molenaar en Ed Wielstra.”

Geniaal

Zoals gezegd leerde Henk van Gilpen veel van zijn vader én door zijn jaren bij reizende gezelschappen. Een andere kennisbank waarvan Van Gilpen veel gebruik gemaakt heeft is Joop van den Ende zelf. “Die man is geniaal”, vertelt hij. “Hij doet de dingen op zijn manier en soms kan dat heel confronterend zijn. Maar na een première kan hij ook naar je toe komen en je op zo’n manier beetpakken dat de tranen je in de ogen schieten. Die man is theater en daar ga ik voor.” Een betere motivator dan ‘Joop’ bestaat niet, meent Van Gilpen: “Het

grootste project dat ik met hem gedaan heb is ‘De drie Musketers’, dat was echt zijn ding. Ik zat op een gegeven moment met veel vraagtekens in mijn hoofd en had even de rust van het Luxor Theater, waar op dat moment niet gewerkt werd, nodig om na te denken. Ik zat daar helemaal alleen, toen Joop belde om wat te vragen. Hij vroeg waar ik zat en toen ik hem dat vertelde vroeg hij waaróm ik daar dan zat. Nou, om na te denken over een bepaald detail waar de dag daarna over besloten moest worden dus. ‘Ben je er nog lang? Dan kom ik nu naar je toe’, was zijn reactie. Onbegrijpelijk dat iemand die zo’n icoon is dan de moeite neemt om in zijn auto te stappen en naar Rotterdam te komen, om daar samen het detail te bekijken. Ik vind dat briljant en dat geeft mij dan weer de energie om bij wijze van spreken 48 uur in een dag te gaan werken.” Van den Ende heeft volgens Van Gilpen een feilloze blik voor hoe iets moet: “Op dit moment zijn we bijvoorbeeld bezig met de productie van Sunset Boulevard. Het decorontwerp

was klaar en zo’n beetje gemaakt, maar toen ik in Toscane op vakantie was, kreeg ik toch een telefoontje. Joop had de maquette gezien en het moest van hem allemaal 80 centimeter hoger worden— of het nu al bijna klaar was of niet. In 999 van de 1000 keer heeft hij gewoon gelijk. De decorbesprekingen met Joop zijn een genot, hij heeft daar op een of andere manier gewoon een perfect gevoel voor.”

“De decorbesprekingen met Joop zijn een genot, hij heeft daar op een of andere manier gewoon een perfect gevoel voor.”

Noodzakelijk kwaad

Theater maken is iets bijzonders, weet Van Gilpen: “Als het goed is dan krijg je tranen of kippenvel, dat vind ik mooi. Ik kan dan echt emotioneel worden. Ik heb natuurlijk héél veel producties gezien. Soms zit je te kijken en gebeurt er niks met je, dan is het dus niet goed. Of in ieder geval niet voor mij. Want ook dat is bijzonder aan theater. De ene toeschouwer kan het helemaal niks vinden, terwijl iemand anders het geweldig vindt. Daarover ga ik dan ook nooit in discussie. Uiteraard heb ik een uitgesproken mening, maar dat is dan wel ‘mijn’ uitgesproken mening en die hoeft natuurlijk niet voor iedereen te gelden.” De mooiste productie waar hij zelf aan heeft meegewerkt vindt hij Aïda: “Ik weet eigenlijk niet eens precies waarom, maar het zal denk ik het verhaal zijn. Ik ben zelf heel visueel ingesteld en dat komt mede door Frans Marijnen, in mijn ogen op theatergebied de meest fantastische regisseur ooit. Ik heb jaren met hem samengewerkt en vond het prachtig dat hij dingen o.a. liet ontstaan door het toeval. Hij liet mensen wat over het toneel lopen, deed wat lampen aan en uit en PATS, opeens zag hij het plaatje waar hij naartoe wilde. Daar hou ik van: niet alles helemaal uitdokteren, maar ook ruimte laten voor nieuwe inzichten.” Wat Van Gilpen aanspreekt aan Aïda is het feit dat er een mooi verhaal wordt verteld. “Een verhaal waar je meteen in wordt getrokken en met prachtige songs! Daarbij was het visueel een hoogstandje. Met hele kleine middelen werden er fantastische visuele effecten gemaakt. Vandaar mijn twijfel bij ‘noodzakelijk kwaadof niet?’ Mijn vader zegt altijd dat als men tijdens de nazit van een première over het decor of over het licht begint, ze het stuk dus klote vinden! Ik denk dat het in zijn tijd en bij het toneel een terechte conclusie was, maar anno 2008 en bij grote musicals komen we niet meer weg met een pipootje en een zwart stopvakje.”

Billy Elliot

Er is op het moment een productie die Van Gilpen nog wel zou willen doen: Billy Elliot. Niet omdat dat nou zo'n technisch hoogstandje is, maar gewoon omdat het zo'n ongelooflijk mooie productie is: "Je zit de hele avond gewoon naar een jochie van twaalf jaar te kijken dat kan zingen én kan dansen én kan acteren. Dát is voor mij theater. Het hoogtepunt is voor mij als dat jochie helemaal alleen op het toneel staat – helemaal niks om hem heen en dan begint hij te zingen. Dat beeld... zó mooi. Ik vind dit persoonlijk de mooiste musical die er nu in de wereld draait. Jammer dat het grootste talent van Nederland Rene van Kooten inmiddels te oud is voor deze rol!"

Maatstaven

Tegenwoordig kunnen producties zonder automatisering niet meer draaien, maar Van Gilpen kwam er tijdens Phantom of the Opera voor het eerst echt mee in aanraking. Daarna was Miss Saigon aan de beurt. "Een Engels bedrijf deed de automatisering en dat was echt een nachtmerrie. We hebben heel veel showstops gehad omdat het allemaal niet goed werkte. Op een gegeven moment ben ik naar Robin de Levita gegaan met de vraag of ik niet eens met een Nederlands automatiseringsbedrijf mocht gaan praten. Dat mocht, alleen bestond zo'n bedrijf in Nederland nog helemaal niet. Toen ben ik naar de Efteling gegaan, omdat daar zo'n beetje alles geautomatiseerd is. Gewoon om eens te kijken hoe ze dat daar allemaal doen. Van het kwam toen het ander en uiteindelijk is daar

STS (Silicon Theatre Scenery) uit voortgekomen - nu één van de grote automatiseerders op West End. Dat zijn leuke dingen natuurlijk." Met name leuk omdat West End tot de epicentra van de internationale theaterwereld behoort. West End en Broadway, daar gebeurt het. Van Gilpen: "Al gaat het hier in Nederland eigenlijk veel verder. Wanneer je in Londen het theater uitloopt, dan sta je direct op straat. En als je op het toilet staat, dan moet je wachten tot er niemand meer naast je staat omdat je anders over elkaars schoenen staat te plassen. Er is totaal geen luxe en dat is hier wel anders. Ander voorbeeld: Ik heb Aïda gezien op Broadway en daar is het heel normaal als je in de zaal constant de sirenes van politieauto's en ambulances van buitenaf hoort. Hier begint het avondje uit al wanneer de mensen ergens in een van onze eigen theaters binnenkomen en de portier de deur voor ze openhoudt, vervolgens worden onze gasten vermaakt met allerlei kunst dat in het voorgebouw hangt. Dat stukje extra aandacht vindt Joop ook heel belangrijk." Ook in het buitenland wordt dat nu langzaam maar zeker opgepikt, weet van Gilpen: "Sir Cameron Mackintosh is net als Disney één van de grootste producenten ter wereld. Hij heeft nu twee belangrijke doelstellingen. Op de eerste plaats wil hij ook China gaan veroveren en op de tweede plaats wil hij zijn theaters op West End gaan verbouwen naar de maatstaven van de theaters van Joop. Daaraan kun je mooi zien hoeveel impact Joop in de hele theater wereld heeft en dat zelfs de allergrootsten daar nog van leren."

Loslaten

Henk van Gilpen loopt zoals gezegd al veertig jaar in het wereldje rond. Kan hij zich überhaupt nog een leven buiten het theater voorstellen? "Dat kan ik eigenlijk steeds meer", beaamt hij. "Na De drie Musketers heb ik een redelijke burnout gehad en daar heb ik destijds een behoorlijke tik van gekregen. Ik werkte in die tijd echt twintig uur per dag en soms nog wel meer. Dat werd op een gegeven moment gewoon teveel. Ik kon destijds moeilijk dingen loslaten en wilde alles zoveel mogelijk zelf doen. Ik heb toen uiteindelijk van Joop en zijn vrouw de boodschap meegekregen: 'Henk, dit nooit meer. We waarderen wat je doet, maar je bent zelf degene die moet bepalen 'tot hier en niet verder'. Je moet dingen loslaten'. Ik probeer wel dingen los te laten, maar door mijn theateropvoeding blijf ik toch een perfectionist. Als mijn vader hier aan tafel zou zitten, dan zou hij dit bestek toch even recht leggen. Ik zie mezelf zulke dingen ook op een podium doen. Het is een automatisme, denken dat je alles toch net even wat beter weet." Ook Joop van de Ende zelf zit er minder bovenop dan voorheen, meldt Van Gilpen: "Hij is wat afstand aan het nemen en heeft de sleutel wat dat betreft overgedragen aan Erwin van Lambaart. Ik ga hem zeker missen, maar hij blijft toch altijd over onze schouders meekijken. Net als bij Sunset Boulevard dus, toen we toch ineens weer dat telefoontje krijgen en het toch weer net even anders moest. Eigenlijk is dat ook wel het mooie van het vak: het onmogelijke mogelijk maken."